

Stanislovas Moravskis

Fragmentas iš atsiminimų knygos „Nuo Merkinės iki Kauno“ (skyrus „Bukta“) Rašyta 1849–1850 metais Ustronės dvare

Kaipmat patys su manimi sutiksime, kad prie didžiausių mūsų užkampio įžymybių, be jokios abejonės, priklauso Bukta. Taip čia paprastai vadinamas žemės gabalas, kaip koks liežuvis įlendantis arba į kokią mūsišką ežerą, arba į kokią mūsišką upę ir sukuriantis kažką panašaus į pusiasalį.

Taigi Nemunas, gana tiesia kryptimi plaukdamas iki pačios Punios, ten jau staiga tampa išrankus, o priartėjęs prie Nemajūnų, karališkosios žemės, prieš pusantro šimto metų Žvirgždais ir Dautartiškiais vadintos, taip pasuka į šalį, taip ima išdykauti, kvailioti ir taip zigzagu į šonus mėtytis, kad, nutekėjęs kreiva linija daugiau nei devynetą gerų mūsų mylių, Žideikonyse vėl grįžta vos ne į tą pačią vietą, iš kur ištekėjo, – taip labai, kad atstumas nuo jo vagos Žideikonyse iki jo vagos Nemajūnuose net ir vienos mylios nesiekia. Tokią tad kilpą, dėl Nemuno sukimosi atsiradusią, jo apglėbtą, t. y. pusiasaliuką, čia visi vadina Bukta. Bukta, ir išilgai, ir skersai užimdama po keletą mylių, išskyrus vienus Siponis, anksčiau – dvarą anų garsių Butlerių, ištikimų ir neatskiriamų karaliaus Jono Kazimiero bičiulių, sudaro tęsinį valsčiaus ir seniūnų valdomos žemės, t. y. karališkąją žemę, kurios didelė dalis Nemajūnų seniūnijai, o didžiausia – Birštono, arba, jeigu kalbėsime senoviškai, Prienų, seniūnijai priklauso. Tačiau Prienai, senoji tos žemės sostinė, dar 1502 metais karaliaus Aleksandro Mykolui Glinskiui atiduota ir čia pat kitoje Nemuno pusėje, ant dabartinės sienos, stovinti, būtent dėl tos pačios sienos, kurią mūsų upė žymi, iš pradžių Prūsijai, paskui Varšuvos Didžiajai Kunigaikštystei atitekę, pagaliau prie Lenkijos Karalystės buvo prijungti.

Visi žinote, kad Prienuose buvo pilis, kurią Gotardas Butleris, Prienų seniūnas, visiškai analogišką Sisterono piliai pastatė, norėdamas, kad ji amžinai primintų neteisėtą dvejus metus trukusį Jono Kazimiero ir to paties Butlerio kalinimą Prancūzijoje. Miela matyti, kad geras, nors ir nelaimingas, mūsų karalius liko dėkingas savo ištikimiesiems tarnams, jų neužmiršo ir daugybe malonių, tarp jų ir Prienų seniūnija, dosniai Butlerį apdovanojo.

Birštone, nuo Prienų atplėštame, yra medinė bažnytėlė, 1787 metais pastatyta Prienų seniūno Kazimiero Sapiegos pastangomis. Iki paskutinio Lenkijos padalijimo ta bažnytėlė buvo Prienų bažnyčios filija. Būtent tenykštis klebonas kunigas Karpavičius 1791 metais savo pastangomis ir lėšomis papuošė ją ir restauravo.

[Stanislovo Moravskio laikais Bukta buvo vadinama Didžiųjų Nemuno kilpų apsupa teritorija. Buktos pavadinimą šio krašto žmonės vartoja ir šiandien, bet daugiau kalbėdami tik apie didžiausios teritorijos – Balbieriškio kilpos – dalį. Šį vardą mena ir Buktos miškas – slėpingiausia kilpos vieta.

Šiame tekste Moravskis spindi istorijos žiniomis. Be kitų svarbių asmenybių – karalių ir didikų -mini ir garsųjį pamokslininką, teologą, švietėją, Vilniaus diecezinės dvasinės seminarijos profesorių, entuziastingą 1791 metų gegužės 3 dienos Konstitucijos rėmėją, 1794 metų sukilimo dalyvį, nuo 1797 metų – Vygrių vyskupą Mykolą Pranciškų Karpavičių (1744–1803). Amžininkai pabrėždavo nepaprastą Karpavičiaus atsidavimą valstybės bei Bažnyčios interesams ir didžiulį jo populiarumą. Šio kunigo pamokslus imta spausdinti dar jam gyvam esant. Ryškų pėdsaką Karpavičius paliko ir Panemunėje: 1775 metais jam buvo skirta Gražiškių beneficija, o nuo 1778 metų jis klebonavo dar ir Prienuose, kur daug nuveikė šviesdamas šio miestelio žmones.

[I lietuvių kalbą šį tekstą vertė Reda Griškaitė]